

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

WORLD PRACTICES OF PUBLIC MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY: PROBLEMS AND PROSPECTS OF ITS USE IN UKRAINE

В умовах руйнівного впливу повномасштабної військової агресії, загроз і втрат, набуває особливої актуальності питання забезпечення максимально можливого в цих умовах рівня економічної безпеки України як передумови її перемоги та подальшого відновлення. Перспективним напрямом вирішення цього завдання є використання в Україні сучасного досвіду забезпечення економічної безпеки держави, накопиченого розвиненими країнами. Важливою передумовою ефективного використання досвіду розвинених країн в сфері публічного управління забезпеченням економічної безпеки держави є формування підходу до попередньої оцінки того чи іншого досвіду з точки зору перспектив, можливостей, потенційної корисності його використання в Україні, з урахуванням тих проблем та викликів, які постали перед нашою державою.

Статтю присвячено формуванню підходу до попередньої оцінки того чи іншого досвіду з точки зору перспектив, можливостей, потенційної корисності його використання в Україні, в сучасних умовах. В рамках зазначеного підходу обґрунтовано систему основних критеріїв, яким має відповідати закордонний досвід та практики забезпечення економічної безпеки з точки зору його відповідності та перспективності для адаптації та подальшої імплементації в Україні, в контексті мілітарного впливу, повоєнного відновлення та прискореної євроінтеграції. Виокремлено та розкрито зміст 4 таких основних критеріїв: 1) відповідність вимогам євроінтеграційного спрямування розвитку України; 2) релевантність специфічним проблемам України, пов'язаним з мілітарним впливом; 3) відповідність специфічним проблемам України в сфері забезпечення економічної безпеки, накопиченим та невіршеним у довоєнний період; 4) відповідність базовим мегатрендам сучасності (цифрові трансформації, мережизація, гібридизація війн, зміна безпекової ситуації в світі та ін.).

З точки зору потенційної значущості для України проаналізовано прийняту в червні 2023 року в ЄС Європейську стратегію економічної безпеки, визначені в ній ризики та пріоритети діяльності, а також проаналізовано потенційні проблеми щодо її реалізації. Показано, що більш перспективним для України є дослідження, адаптація та подальше впровадження досвіду забезпечення економічної безпеки окремих країн-членів ЄС, які є найбільш близькими до України та мають більш-менш схожі загрози та ризики.

Ключові слова: економічна безпека України, світовий досвід забезпечення економіч-

ної безпеки, мілітарний вплив, євроінтеграція.

In the context of the devastating impact of full-scale military aggression, threats and losses, the issue of ensuring the highest possible level of economic security of Ukraine under these conditions as a prerequisite for its victory and further recovery becomes especially relevant. A promising direction for solving this problem is the use in Ukraine of modern experience in ensuring the economic security of the state, accumulated by developed countries. An important prerequisite for the effective use of the experience of developed countries in the field of public management of ensuring the economic security of the state is the formation of an approach to the preliminary assessment of this or that experience in terms of prospects, opportunities, potential usefulness of its use in Ukraine, considering the problems and challenges that our country is facing.

The article is devoted to the formation of an approach to the preliminary assessment of a particular experience from the point of view of prospects, opportunities, potential usefulness of its use in Ukraine, in modern conditions. Within the framework of this approach, a system of basic criteria that should be met by foreign experience and practices of ensuring economic security in terms of its compliance and prospects for adaptation and further implementation in Ukraine, in the context of military influence, post-war recovery and accelerated European integration, is substantiated. The content of 4 of the following main criteria is disclosed: 1) compliance with the requirements of the European integration direction of Ukraine's development; 2) relevance to Ukraine's specific problems related to military influence; 3) compliance with the specific problems of Ukraine in the field of economic security, accumulated and unresolved in the pre-war period; 4) compliance with the basic megatrends of our time (digital transformations, networking, hybridization of wars, changes in the security situation in the world, etc.).

From the point of view of potential significance for Ukraine, the European Economic Security Strategy adopted in June 2023 in the EU is analyzed, the risks and priorities of activity are identified in it, as well as potential problems in its implementation are analyzed. It is shown that more promising for Ukraine is the research, adaptation and further implementation of the experience of ensuring the economic security of individual EU member states, which are closest to Ukraine and have more or less similar threats and risks.

Key words: economic security of Ukraine, world experience of ensuring economic security, military influence, European integration.

УДК 351:338.2
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.43.14>

Хомяк С.П.

магістр державного управління кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна безпека держави є одним з пріоритетних базових компонент в струк-

турі національної безпеки України, і зараз, в умовах руйнівного впливу повномасштабної військової агресії, загроз і втрат, питання

забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності. Одним з найбільш перспективних напрямів вирішення цього завдання є використання в Україні сучасного досвіду забезпечення економічної безпеки держави, накопиченого розвиненими країнами. Цей досвід є надзвичайно різноманітним, і його зміст визначається, з одного боку, соціокультурною та інституціональною специфікою тієї чи іншої країни або регіону (макрорегіону), а з іншого – притаманними ним внутрішніми та зовнішніми проблемами, викликами та загрозами. Досить очевидно, що вивчення всього накопиченого в світі досвіду забезпечення економічною безпекою держави навряд має сенс, зважаючи на фактичну невичерпність теми, з точки зору її соціокультурного, географічного та хронологічного розмаїття. Тож важливою передумовою ефективного використання досвіду розвинених країн в сфері публічного управління забезпеченням економічної безпеки держави є формування підходу до попередньої оцінки того чи іншого досвіду з точки зору перспектив, можливостей, потенційної корисності його використання в Україні, з урахуванням тих проблем та викликів, які постали перед нашою державою в умовах потужного мілітарного впливу та суттєвого прискорення євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика використання в Україні світового досвіду публічного управління забезпеченням економічної безпеки держави вже досить давно стала предметом досліджень вітчизняних науковців. Зазначений напрям досліджень помітно активізувався в період починаючи з 2014 року, коли проблематика забезпечення економічної безпеки значно актуалізувалася (що очевидним чином було пов'язано із першою активною фазою агресії РФ проти України – анексією Криму та активними бойовими діями на Донбасі). Значний внесок у вирішення питання можливостей використання в Україні світового досвіду зробили Л.М. Акімова [1; 2], Н.О. Гаман [5], В.В. Миргород-Карпова [11], Н.С. Моргун, С.В. Марчевський, О.О. Шевчук [12], Т. Каткова, Н. Ткачова, К. Київська, О. Добровольська, К. Редько [8] та інші автори. В дослідженнях довоєнного періоду відзначається, що для забезпечення належного рівня економічної безпеки України доцільним є комплексне вивчення зарубіжного досвіду у зазначеній сфері, результатом чого має стати імплементація у національне законодавство певних ідей, що в подальшому можуть позитивно відобразитися на стані національної

економіки. Важливим контекстоутворюючим аспектом публікацій того періоду щодо забезпечення економічної безпеки був аналіз негативного впливу на економічну безпеку та подолання наслідків пандемії COVID-19 (яка на той момент дійсно була найбільш руйнівним чинником для економічного розвитку, в тому числі і в Україні). Однак порівняно із довоєнним періодом ситуація в Україні радикально змінилася. Це не означає, що результати довоєнних досліджень щодо перспектив запровадження закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки втрачають свою цінність в умовах мілітарного впливу. Однак вони потребують суттєвого переосмислення в сучасних українських реаліях.

Руйнівний вплив війни на систему забезпечення економічної безпеки та необхідність реагування на ці новітні та надпотужні виклики та загрози, вже знайшли відображення у наукових дослідженнях. В цьому контексті досліджуються вплив російської агресії на економічну безпеку (А. Мазаракі, Т. Мельник) [9], питання ефективності публічного управління в умовах військового стану (А. Миколіук) [10], антикорупційна складова забезпечення економічної безпеки (О. Сидорчук, С. Хоміук) [14] та багато інших питань. На окрему увагу заслуговують публічні обговорення зазначеної проблематики в форматі круглих столів [4], а також проведення відповідних досліджень, зокрема – в формі експертних опитувань [3] та науково-аналітичних доповідей [6], які також мають значну цінність щодо визначення особливостей економічної безпеки в умовах мілітарного впливу та відповідного удосконалення системи публічного управління.

Однак, при всій безумовній значущості та змістовності отриманих вже у воєнний період результатів, багато питань щодо забезпечення економічної безпеки в системі публічного управління в умовах мілітарного впливу – залишаються відкритими. Це стосується і питання щодо перспектив використання в Україні світового досвіду публічного управління забезпеченням економічної безпеки держави, яке на тлі термінової необхідності долати руйнівний вплив збройної агресії на систему забезпечення економічної безпеки в певному сенсі відійшло на другий план. Тим не менше, на нашу думку, саме дослідження відповідного закордонного досвіду може відкрити певні можливості щодо досить швидкого удосконалення існуючої в Україні системи забезпечення економічної безпеки, з урахуванням потужного мілітарного впливу та прискореної євроінтеграції. Оперативно вирішити це завдання можливо лише за наявності певної системи

критерії оцінки відповідності закордонного досвіду нагальним потребам України в царині забезпечення власної економічної безпеки.

Мета статті полягає у визначенні системи основних критеріїв, яким має відповідати закордонний досвід забезпечення економічної безпеки з точки зору його відповідності та перспективності для адаптації та подальшої імплементації в Україні, в контексті мілітарного впливу, повоєнного відновлення та прискореної євроінтеграції, а також в аналізі окремих засадничих документів ЄС щодо забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Порівняно із довоєнним періодом ситуація в Україні радикально змінилася. І хоча це не означає, що результати довоєнних досліджень щодо перспектив запровадження закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки втрачають свою цінність в умовах мілітарного впливу – вони потребують суттєвого переосмислення в сучасних українських реаліях. Значна кількість напрацювань концептуального рівня зберігають свою цінність та значущість, однак загальний підхід до аналізу та оцінки перспектив використання в Україні закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки має суттєво змінитися. Так, вже на першому етапі – на етапі відбору зразків закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки для аналізу та оцінки у відповідності із цілями даного дослідження, необхідно встановити певний «фільтр» для відбору таких зразків, з урахуванням проблем та викликів, що постали на цей час перед Україною (тобто досліджуваний закордонний досвід має бути релевантним щодо ситуації, в якій знаходиться Україна).

Таким «фільтром» має стати врахування ключових контекстоутворюючих аспектів життєдіяльності України на цей момент, ключових стратегічних орієнтирів розвитку та подолання існуючих викликів та загроз економічній безпеці держави, а саме:

1) євроінтеграційний вектор України як базовий стратегічний орієнтир її подальшого розвитку – досліджуваний досвід має відповідати не тільки нагальним потребам України, а і бути сумісним із відповідними засадами забезпечення економічної безпеки в країнах ЄС;

2) широкомасштабна збройна агресія та її руйнівні наслідки – з цієї точки зору найбільший інтерес представляє досвід та практичні механізми забезпечення економічної безпеки в країнах, що перебувають в умовах збройної агресії проти них (або постійної загрози такої агресії), при цьому мова має йти про досвід розвинених країн (наприклад – Ізраїль);

3) накопичені в Україні у довоєнний період виклики та загрози економічній безпеці, особливо ті з них, які в умовах війни ще більше загострились – в цьому контексті найбільш важливим є досвід та практики подолання саме таких проблем;

4) радикальні зміни, що відбулись або відбуваються в світі протягом останнього десятиліття – пандемія COVID-19 та її наслідки для економіки, прискорення та всепроникнення процесів мережизації та цифрової трансформації соціального та економічного життя, суттєва зміна геополітичної та безпекової ситуації в світі (на яку вплинула в тому числі і широкомасштабна збройна агресія проти України, яка виявило дуже низьку ефективність існуючих світових інститутів підтримки міжнародної безпеки у світі). Фактично врахування цих радикальних змін потребує встановлення певних хронологічних обмежень на відбір та аналіз досвіду та практик забезпечення економічної безпеки – в зазначеному контексті найбільшу цінність представляє досвід та практичні механізми останніх років, а також пов'язані з ними відповідні засадничі документи та дослідження. Звісно, що найбільш фундаментальні міжнародні документи зберігають свою актуальність, а от практичні механізми реалізації діяльності щодо забезпечення економічної безпеки – безумовно мають враховувати ці найновіші тренди та відповідати їм.

У відповідності із таким підходом можна запропонувати чотири основні критерії для відбору, аналізу та оцінки міжнародного досвіду та відповідних практик щодо забезпечення економічної безпеки держави в сфері публічного управління (табл. 1).

На нашу думку, використання цих критеріїв може суттєво прискорити процеси модернізації системи публічного управління забезпеченням економічної безпеки держави в частині, що стосується імплементації відповідного сучасного закордонного досвіду.

У відповідності із першим критерієм саме досвід країн ЄС щодо забезпечення країн ЄС має стати пріоритетним напрямом досліджень. Досвід цей є надзвичайно багатим та розвиненим – останніми роками відповідна проблематика набула в ЄС ще більшої актуальності, саме внаслідок причин, що були зазначені вище. Так, дослідники зазначають, що «проблема забезпечення економічної безпеки ЄС вийшла на перший план політичних дискусій у співтоваристві внаслідок низки геополітичних викликів у міжнародній системі, включаючи торговельну війну між США та Китаєм, агресію Росії проти України, пандемію COVID-19, міграційні кризи. Пандемія COVID-19 виявила

Основні критерії щодо відбору, аналізу, оцінки та подальшої імплементації світового досвіду публічного управління забезпеченням економічної безпеки в Україні в умовах мілітарного впливу та прискореної євроінтеграції

Критерій	Значущість критерія
Ступінь відповідності вимогам євроінтеграційного спрямування розвитку України	У відповідності із цим критерієм пріоритетними для розгляду, аналізу, оцінки та впровадження є досвід та практичні механізми забезпечення національної безпеки, прийняті в країнах ЄС
Релевантність досвіду специфічним проблемам України, пов'язаним з мілітарним впливом	Цей критерій означає, що першочергову увагу потрібно приділяти досвіду та практичним механізмам забезпечення економічної безпеки в країнах, які зазнали збройних нападів, або перебувають під постійною загрозою такого нападу
Релевантність досвіду специфічним проблемам України в сфері забезпечення економічної безпеки, накопиченим та невирішеним у довоєнний період	У відповідності із цим критерієм пріоритетними для розгляду, аналізу, оцінки та впровадження є досвід, безпосередньо спрямований на вирішення саме тих проблем, що накопичились у довоєнний період і залишаються невирішеними і на цей час
Ступінь відповідності досвіду базовим мегатрендам сучасності, що впливають на системи забезпечення економічної безпеки (насамперед – цифрові трансформації, мережизація та зміна безпекової ситуації в світі).	Критерій відображає необхідність врахування радикальних змін, які відбуваються в світі протягом останнього десятиліття (пандемія COVID-19, цифровізація та мережизація, зміна геополітичної та безпекової ситуації в світі, гібридні та торгові «війни» та ін.). Використання критерію фактично встановлює певні хронологічні обмеження на відбір та аналіз досвіду та практик забезпечення економічної безпеки (найбільшу цінність представляє досвід та практики останніх років).

Джерело: розроблено автором.

ризиків, пов'язаних з високою концентрацією ланцюгів постачання у ЄС і надмірною залежністю від Китаю, що надає потенціал для зовнішніх гравців маніпулювати цими ланцюгами. Не припинювана агресія Росії проти України увиразнила вразливість ЄС, особливо щодо постачання таких життєво важливих ресурсів, як газ, із однієї країни. Зростають ризики посилення вразливості європейських компаній у вимірах глобальних ланцюгів постачання, доступу до ринків та лідерства в критичних технологіях. Ці кризи завдали значних економічних утрат громадянам європейських країн та поставили під загрозу функціонування економік держав-членів ЄС» [13, с. 3].

Реакцією на цю ситуацію стала розробка та прийняття Європейської стратегії економічної безпеки (European Economic Security Strategy), яку було оприлюднено 20 червня 2023 року [17]. Проблема забезпечення економічної безпеки ЄС вийшла на перший план політичних дискусій через загострення геополітичних викликів у міжнародній системі, включаючи:

- торговельну війну між США та Китаєм;
- агресію Росії проти України;
- пандемію COVID-19;
- міграційні кризи.

Затяжна збройна агресія Росії проти України увиразнила вразливість ЄС, особливо щодо постачання таких життєво важли-

вих ресурсів, як газ, із однієї країни. Пандемія COVID-19 виявила ризики, пов'язані з високою концентрацією ланцюгів постачання у ЄС і надмірною залежністю від Китаю, що надає потенціал для зовнішніх гравців маніпулювати цими ланцюгами.

Зростають ризики посилення вразливості європейських компаній у вимірах глобальних ланцюгів постачання, доступу до ринків та лідерства в критичних технологіях. Ці кризи завдали значних економічних утрат громадянам європейських країн та поставили під загрозу стабільне функціонування економік держав-членів ЄС.

У зазначеній Стратегії ідентифікуються наступні основні типи ризиків, які постали перед економіками країн ЄС [17, с. 4-5]:

– **ризик для стійкості ланцюгів постачання, включаючи енергетичну безпеку** (ризик стрибків цін, відсутність або дефіцит критично важливих продуктів або ресурсів в ЄС, включаючи і ті, що пов'язані з Зеленим переходом, а також ті, що необхідні для стабільного та диверсифікованого енергопостачання та виробництва ліків);

– **ризик для фізичної та кібернетичної безпеки критичної інфраструктури** (ризик збоїв або саботажу критичних інфраструктур, таких як трубопроводи, підводні кабелі, виробництво електроенергії, транспорту, електро-

них комунікаційних мереж, що можуть підірвати безпечність і надійність надання товарів і послуг або безпеки даних в ЄС);

– **ризик, пов'язаний з безпекою технологій і витоком технологій** (ризик для технологічних ресурсів ЄС, технологічної конкурентоспроможності та доступу до передових технологій, у тому числі через зловмисні дії в цифровій сфері, такі як шпигунство або незаконний витік знань. В окремих випадках витік технологій загрожує зміцненню військових/розвідувальних можливостей, які можуть використовуватись для підриву миру та безпеки – особливо це стосується технологій подвійного призначення, таких, як квантові технології, передові напівпровідникові технології та технології штучного інтелекту);

– **ризик перетворення економічної залежності або економічного примусу у певний вид зброї** (ризик того, що треті країни націляться на ЄС, його держави-члени та підприємства ЄС за допомогою заходів, що впливають на торгівлю чи інвестиції, щоб спричинити зміну політики, при цьому залишаючись в межах легітимного політично-правового простору).

Хоча для України наразі найбільш гострими є ризики для економічної безпеки, пов'язані із широкомасштабним збройним вторгненням, слід зазначити, що ризики, визначені країнами ЄС також мають враховуватись при розробці засадничих документів щодо забезпечення економічної безпеки, і стати предметом уваги системи державного управління. Власне, зазначені ризики і зараз є актуальними для України, але специфіка полягає в тому (на відміну від країн ЄС), що вони актуалізовані в умовах мілітарного впливу, і саме мілітарний вплив є найбільшою безпосередньою загрозою щодо реалізації цих ризиків.

У відповідності із визначеними ризиками в зазначеній Стратегії сформульовано систему пріоритетів, основний зміст та напрями реалізації яких зводяться до такого [17, с. 2–3]:

1. Підвищення власної конкурентоспроможності шляхом забезпечення стійкості економіки ЄС та ланцюгів постачання, зміцнення інновацій та промислового потенціалу, але при одночасному збереженні соціальної ринкової економіки. Реалізувати цей пріоритет планується через поглиблення Єдиного Ринку, інвестування в економіку майбутнього за допомогою розумної макроекономічної політики та політики згуртованості, NextGenerationEU¹,

¹ NextGenerationEU – це інноваційний інструмент для підтримки економічного відновлення Європи після пандемії коронавірусу та побудови більш екологічного, більш цифрового та більш стійкого майбутнього [18]

інвестування в людський капітал, зокрема шляхом підвищення кваліфікації європейської робочої сили. Важливими інструментами практичної реалізації зазначених напрямів мають, зокрема, стати диверсифікація джерел постачання та експортних ринків, сприяння розвитку дослідницької та промислової бази в стратегічних сферах (таких як сучасні напівпровідники, квантові обчислення, біотехнології, галузі з нульовим прибутком, чиста енергія та важлива сировина).

2. Забезпечення захисту від загальновищезначених ризиків для економічної безпеки шляхом кращого впровадження інструментів, які вже є в наявності (зокрема – захист торгівлі, іноземні субсидії, безпека 5G/6G, скринінг прямих іноземних інвестицій та експортний контроль, інструменти протидії економічному примусу). Також необхідною є оцінка ефективності і розширення (за потреби) набору інструментів ЄС, спрямованих на подолання певних нових ризиків (зокрема – ризиків, пов'язаних з експортом або зовнішніми інвестиціями у вузький набір ключових базових технологій із військовим застосуванням).

3. Розвиток партнерства з країнами, які поділяють стурбованість ЄС щодо економічної безпеки, а також з тими, хто має спільні інтереси та готові співпрацювати для досягнення більш стійкої та безпечної економіки. На практиці це означає спільну роботу з якнайширшим колом партнерів для зміцнення економічної безпеки, сприяння стійким ланцюжкам створення вартості та зміцнення міжнародного економічного порядку, заснованого на правилах і багатосторонніх інститутах. Це також означає партнерство з країнами, які йдуть схожими шляхами зниження ризиків, просування та завершення угод про вільну торгівлю, а також інвестування в сталий розвиток і безпечні зв'язки по всьому світу через Global Gateway².

На перший погляд аналіз пріоритетів ЄС в зазначеній оновленій Європейській стратегії економічної безпеки свідчить про певну неактуальність для України багатьох з них, зважаючи на те, що найбільш гострі ризики та загрози економічній безпеці України створює широкомасштабна збройна агресія проти України та її руйнівний вплив. Однак якщо розглянути визначені пріоритети у стратегічній перспективі, стає зрозумілим, що реалізацію деяких з них потрібно починати вже зараз.

² Global Gateway – це запроваджена в 2021 році європейська стратегія щодо розвитку розумних, чистих і безпечних зв'язків у цифровому, енергетичному та транспортному секторах, а також зміцнення систем охорони здоров'я, освіти та досліджень у всьому світі. Стратегія спрямована на надання всебічної фінансової підтримки країнам-партнерам ЄС по всьому світу із особливою увагою до інфраструктурних проєктів [7; 16].

Система державного управління економічною безпекою має зосередитись, зокрема, на таких надзвичайно гострих питаннях, що відображені в пріоритетах Європейської стратегії та одночасно є актуальними для України, як:

– сприяння розвитку дослідницької та промислової бази в стратегічних сферах (для України це, насамперед, сфера оборонної промисловості, а також енергетична сфера, з урахуванням того руйнівного впливу, якій їй було нанесено внаслідок ворожих ударів);

– вирішення питань кібербезпеки та захисту інформації, які в умовах війни набувають особливого значення, в тому числі в сфері формування оборонного потенціалу.

Інші пріоритети також є актуальними, але повноцінна їх реалізація стане можливою лише на етапі повоєнного відновлення України та пов'язаної з ним (а також із процесами євроінтеграції) оптимізації системи державного управління економічною безпекою. Хоча очевидно, що відповідна підготовча робота має вестись вже зараз, як на концептуальному рівні (формування бачення щодо ключових напрямів забезпечення економічної безпеки в контексті євроінтеграції та повоєнної відбудови), так і на рівні формування відповідних стратегічних та засадничих документів. В той же час необхідно визнати, що конкретизація таких документів до рівня планів конкретних заходів стане можливою лише після завершення активної фази війни, коли стануть зрозумілими параметри/показники, з якими Україна буде входити в процеси повоєнної відбудови. Відповідно будуть конкретизовані і завдання щодо системи державного управління забезпеченням економічної безпеки.

Якісний та змістовний аналіз практик країн ЄС щодо забезпечення економічної безпеки міститься в аналітичній доповіді «Європейська економічна безпека: сучасні практики та подальший розвиток» («European Economic Security: Current practices and further development»), що було підготовлено на запит Комітету Європарламенту з міжнародної торгівлі та оприлюднено у квітні 2024 року [15]. Власне, специфічною рисою саме ЄС, на яку звертають увагу автори доповіді, є той факт, що ЄС складається з 27 різних країн, багато з яких мають різне ставлення до геоекономіки та міжнародних справ, і які мають власні стратегії національної безпеки, що включають акценти на специфічних для конкретних країн економічних загрозах. Фрагментованість пріоритетів на національному рівні призводить, зокрема,

до більш складного процесу прийняття рішень на рівні ЄС, ніж на рівні національних держав. Наслідком цього є те, що значна частина зусиль щодо формування загальноєвропейської політики у сфері економічної безпеки спрямовується на заохоченні більшої співпраці між державами-членами ЄС [15, с. 15]. Це також призводить до того, що на рівні ЄС засадничі документи та рішення щодо забезпечення економічної безпеки містять доволі загальні формулювання, визначаючи скоріше певні напрями діяльності, ніж конкретні завдання. Так, автори аналітичної доповіді, аналізуючи розглянуту вище Європейську стратегію економічної безпеки [17], звертають увагу на те, що визначення економічної безпеки в ній досі відсутнє, а сама стратегія об'єднує численні політичні зусилля, вжиті протягом останніх п'яти років, причому більшість політик, включених у Стратегію, вже і так існували до її прийняття [15, с. 15–16].

Так чи інакше, при всьому розмаїтті закордонного досвіду – в умовах швидкоплинних фундаментальних змін навіть найбільш розвинені країни постійно оновлюють та удосконалюють власні системи забезпечення економічної безпеки. Це значно ускладнює процеси аналізу, відбору, адаптації та імплементації закордонного досвіду – необхідна велика робота щодо дослідження та адаптації закордонного досвіду, починаючи вже від етапу відбору досвіду, який заслуговує на увагу та більш глибоке опрацювання.

Висновки. В Україні дослідження закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки і певні спроби щодо його впровадження почалися чи не з самого початку української незалежності, однак реальної активізації ці дослідження та спроби набули починаючи з 2014 року, з першої гострої фази збройного протистояння, коли загрози та виклики для економічної безпеки України як держави вийшли на якісно новий рівень. Важливим висновком досліджень щодо можливостей використання стало усвідомлення, що досить складно знайти повністю готові рішення щодо забезпечення власної економічної безпеки, і забезпечити відповідне удосконалення системи державного управління, механічно спираючись на досвід навіть самих розвинених країн (в тому числі країн ЄС) – адже їх досвід забезпечення економічної безпеки також перебуває у процесі постійного становлення та адаптації до умов сучасного світу, і в першу чергу відображає ті загрози та небезпеки, які є найбільш значущими для тієї чи іншої конкретної країни.

Надзвичайне розмаїття існуючого закордонного досвіду забезпечення економічної безпеки потребує вже на етапі його відбору для подальшого дослідження та імплементації встановити певні критерії, яким цей досвід має відповідати. На нашу думку, основних таких критеріїв чотири: 1) ступінь відповідності вимогам євроінтеграційного спрямування розвитку України; 2) релевантність досвіду специфічним проблемам України, пов'язаним з мілітарним впливом; 3) релевантність досвіду специфічним проблемам України в сфері забезпечення економічної безпеки, накопиченим та невирішеним у довоєнний період; 4) ступінь відповідності досвіду базовим мегатрендам сучасності, що впливають на системи забезпечення економічної безпеки (насамперед – цифрові трансформації та зміна безпекової ситуації в світі). На нашу думку, використання цих критеріїв дозволить швидше та ефективніше виявляти той закордонний досвід забезпечення економічної безпеки, який може виявитись дійсно корисним для України в її нинішній ситуації.

В контексті євроінтеграційного вектору ключовими орієнтирами для України є загальні настанови, напрями, пріоритети європейської політики щодо забезпечення економічної безпеки. Фактично це єдиний шлях до забезпечення європейських вимог щодо системи державного управління економічною безпекою, при збереженні євроінтеграційного курсу України. В той же час на загальноєвропейському рівні вони носять занадто загальний характер, що створює певну проблему із їх конкретизацією щодо українських умов. Тому, на нашу думку, конкретні механізми та зразки практичної діяльності (з відповідними організаційно-управлінськими механізмами) доцільно шукати на національному рівні, серед держав-членів ЄС, які так чи інакше є більш близькими до України та мають більш менш схожі загрози та ризики. Однак і в цьому випадку відповідний досвід потребуватиме досить детальної та послідовної адаптації до українських реалій, на всіх рівнях – від концептуального до конкретних механізмів практичної реалізації. Важливим напрямом реалізації такої діяльності має стати поглиблення співпраці, як із загальноєвропейськими профільними інститутами, так і на рівні національних інститутів забезпечення економічної безпеки країн-членів ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімова Л.М. Імплементація міжнародного досвіду державного управління забезпеченням економічної безпеки держави в Україні. *Інвестиції: практика*

та досвід. Сер. Державне управління. 2018. – № 19. С. 94–98.

2. Акімова Л.М. Механізм державного управління забезпеченням економічної безпеки в Україні: Монографія. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. 323 с.

3. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану: Експертно-аналітична доповідь. НІСД, 2023. 14 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).

4. Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави: Матеріали круглого столу. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 239 с.

5. Гаман Н. О. Міжнародний досвід формування економічної безпеки держави: перспективи для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 5.* URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1264> (дата звернення: 18.11.2024).

6. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни: Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024. 71 с. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2024.08

7. ЄС Global Gateway: які можливості для України відкриває європейський «шовковий шлях»? *DiXi Group: веб-сайт.* URL: <https://dixigroup.org/comment/yes-global-gateway-yaki-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny-vidkryvaye-yevropejskyj-shovkovyj-shlyah/> (дата звернення: 18.11.2024).

8. До проблеми вдосконалення механізмів державного управління економічною безпекою в умовах реформаційних змін: іноземний досвід, українські реалії / Каткова Т. та ін. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 1(42). Р. 324–334.* DOI: 10.55643/fcaptr.1.42.2022.3707

9. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії. *Scientia fructuosa, 2022. №145(5). С. 4–28.* DOI: 10.31617/1.2022(145)01

10. Миколіук А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. *Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. № 29. С. 45–48.* DOI: 10.32843/pma2663-5240-2022.29.8

11. Миргород-Карпова В.В. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави. *Правові горизонти. 2020. Вип. 25 (38). С. 131–136.*

12. Моргун Н.С., Марчевський С.В., Шевчук О.О. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави правоохоронними органами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право. Том 2 № 73 (2022). С. 74–80.*

13. Огляд стратегічних документів Європейського Союзу у сфері економічної безпеки : аналіт. огляд / Покришка Д. С. та ін. Київ: НІСД, 2024. 41 с. DOI: 10.53679/NISS-analytrep.2024.12

14. Сидорчук О., Хоміук С. Проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні: антикорупційний аспект. *Публічне урядування, 2023. № 1 (34). С. 49–57.* DOI: 10.32689/2617-2224-2023-1(34)-6

15. European Economic Security: Current practices and further development. 2024. 37 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA\(2024\)754449_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA(2024)754449_EN.pdf) (дата звернення: 18.11.2024).

16. Global Gateway overview. *European Commission*: веб-сайт. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en (дата звернення: 18.11.2024).

17. Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council on «European Economic Security Strategy». *EUR-Lex*.

europa.eu: веб-сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023JC0020> (дата звернення: 18.11.2024).

18. NextGenerationEU. Make it real. *NextGenerationEU*: веб-сайт. URL: https://next-generation-eu.europa.eu/index_en (дата звернення: 18.11.2024).